

vsakemu na vpogled. Istočasno je javno dati na znanje, da so se volilski imeniki javno razgrnili vsakemu na vpogled ter da se smejo osem dni od dneva izvršenega razglasenja vlagati ugovori zoper nje. — To je povedano tako jasno, da bi lahko razumel ta paragraf ne samo Rudolf, ampak tudi kdo drugi. Če ima pravico vpogleda vsakdo, torej jo ima tudi nadučitelj, najsi slušuje na Črnem vrhu. Že zgoraj smo citirali zakon, ki razveljavlja glavarjevo in županovo naziranje, da Silvester ni volilni opravičenec. § 10. volilnega reda pravi: „Volilno pravico vobče ima vsak svojepravni avstrijski državljan moškega spola, ki je dopolnil 24. leto svojega življenja ter ni izključen od volilne pravice.“ § 13. govori: „Poslance volijo direktno vsi tisti občani, ki imajo po občinskem zakonu pravico, voliti občinski zastop in kateri v občinah s tremi volilnimi razredi spadajo v I. in II. razred...“ Vprašamo: kdo pa voli v I. razredu? Odgovorja nam § 1. (točka 2., al. f) obč. vol. reda: „Načelniki in višji učitelji (Oberlehrer) občinskih ljudskih učilnic...“

Ali pozna zakon tisti, ki pravi, ob veljavnosti tu citiranih paragrafov, da ni nadučitelj Silvester volilni opravičenec? Ne!

In ako išče nadučitelj svoje pravice v županovi pisarnici, jo išče na podlagi zakona, in ga nima nihče tirati preko praga, ker si te pravice ne more pridobiti v šolski učni sobi, ampak v uradnem prostoru županstva. In okrajni glavar nima v tem primeru pritrjati ošabnemu županu, ker je pravica na nadučiteljevi strani, ampak mora župana poučiti, da je uradna oseba, ki veljajo tudi zanj zakoni, nikakor pa ni v uradni sobi eksekutivni organ klerikalnega nasilja! Župan očita nadučitelju volilno sleparstvo, glavar ga ne brani, ampak ga ironično sili k sodišču! Lep predsednik okrajnega šolskega sveta, ki ne brani svojega učitelja! To je malo več nego čudno. Skoraj bi dejali, da mora tako biti, ker je sedaj zavladal tak sistem, sistem brezpravnosti in nasilja ter sistem protežiranja nemškutarskega birokratizma in rimskega klerikalizma!

Najlepši pa je konec! Nadučitelj Silvester je dobil ukor, ker se je zavzel za pravico in za čast! Ukori! Ubogi hlapec Jernej! Kdo pa vruga je dal glavarju in predsedniku Eklu pravico, da z ukori kar tako meče okrog sebe! Ali smo prišli že res tako daleč, da nam izreka zaradi tega, ker se zavzemamo za pravico in čast, ukori tista cesarska kraljeva oblast, ki mora čuvati pravico in čast? Seveda se ne smemo zadovoljiti s samo tem vprašanjem. Ta ukor mora tisti, ki ga je podpisal, preklicati in ga nasloviti na svojo osebo. Če tega ne stori iz lastne volje, bomo že kje dobili moč, ki ga k temu prisili.

Ubogi hlapec Jernej, tolaži se: zatirane in brezpravne trpine bi radi oropali pravice in časti, a tebe — učitelja — že ne bodo, ker pravica ostane v kljub protizakonitosti in tiranstvu! Živi v ljudstvu, v

diplomo. Ljubljansko učitelstvo mu je izkazovalo svoje zaupanje s tem, da je bil 25 let zastopnik učitelstva v c. kr. mestnem šolskem svetu in „Ljubljansko učiteljsko društvo“ mu je priredilo v znak spoštovanja ob njegovi učiteljski 50 letnici veličastno slavnost, ki je natančno popisana v „Učiteljskem Tovarišu“, I. 1901, št. 31, 32 in 33, kjer so na drobno opisane Rakteljeve mnogobrojne zasluge in vrline.

Blag bodi spomin vrlenu možu! Umrl je, a v naših srcih živi dalje. —mn—

Blaz Čebul.

Na Polzeli je izdahnil dne 7. svečna t. l. Blaz Čebul, upokojeni tamkajšnji nadučitelj, učitelj-trpin v pravem pomenu besede, v starosti 82 let. Bil je siromak zadnjih 20 let precej pozabljen od sveta, saj se starček ni mogel nikamor ganiti; zato ga niso poznali celo mnogi mlajši učitelji sosedje, kako tudi! Za bednega učitelja siromaka je itak bolje, da je nepoznan!

Na Polzeli je poučeval na enorazrednici od 17. septembra 1854. do 1. marca 1885, torej dolgih in za tisto dobo bridkih 31 let. Seveda pa je učiteljeval že prej drugod lepo

množicah! Kadar se dvignejo te, pride dan plačila tudi za tiste, ki greše — pod uradno firmo!

O šolski reformi.

VI.

Nastaja važno vprašanje: Kako bi bilo mogoče, da bi en sam razredni učitelj zmogel tako duševno in telesno delo?

Njegova priprava bi se morala začeti na srednji šoli in dekončati na visoki šoli. Kako bi se v ta namen reformiral vseučiliški pouk, o tem pozneje. Tu najprej o pripravi na srednji šoli.

Ako bi srednja šola resnično podajala splošno izobrazbo, kakor je njen namen, potem bi si kandidat za srednješolskega učitelja osvojil že tukaj potrebno temeljno znanje, ki bi ga na visoki šoli izpopolnil, poglobil in dovršil. V ta namen je najprej treba, da se učna snov kvantitativno izdatno omeji, morebiti na tretjino dosejanje, da se kvalitativno ozira na sprejemljivost učenčev, da se torej toliko in tako zahteva, kolikor in kakor zmora normalno razvit človek 14. do 20. let. Ne smemo pozabiti, da je namen srednje šole podajati splošno izobrazbo, ne pa podrobnosti in natančnosti. Manj, zafo pa to tembolj temeljito!

Popolnoma se mora pri tem izpremeniti učna metoda. Vsa dosejanja metoda ni nič drugega nego večno razlaganje in večno izpraševanje. In vendar je namen srednje šole vzgoje in pouk! Z razlago pridobivamo samo trenutne uspehe, z izpraševanjem izgublamo mnogo časa. Ako je razlaga slaba, je boljše, da je ni, ker je samo potrata časa; ako je razlaga dobra, ni mogoče, da bi si učenec hipoma vse zapomnil, marsikaj mu ostane nejasno, ko se strokovni učitelji vrste drug za drugim, prihajajoč zato, da zopet odhajajo. Nadarjenější učenci si sicer hitreje in več zapomnijo, toda kmalu zopet pozabijo, ker niso imeli prilike, da bi bili snov predelali in si jo osvojili. Glavno delo, učenje, čaka učence doma. In to je temeljna napaka sedanje učne metode! Učenci bi se morali vsega naučiti v šoli. Učitelj ne bi smel veliko predavati, marveč snov z učenci predelavati, dopolnjevat in ponavljati toliko časa, da jo vsi učenci ne le razumejo in za trenutek zapomnijo, marveč tudi za stalno osvoje in resnično znajo. Sicer določajo tudi sedanji predpisi, da se mora učna tvarina z učenci predelavati in ponavljati. Toda to je za sedaj samo pobožna želja, ki je sploh ni mogoče izvrševati, ali vsaj v jako skromni meri, ker se jemlje preveč snovi, ker so posamezni razredi prenapolnjeni in ker ugrabi mnogo časa izpraševanje. Zato je poleg skrčenja učne snovi nujni pogoj ta, da število učencev v enem razredu ne sme presegati 30 in končno, da se izpraševanje temeljito omeji.

Dosedanji način izpraševanja moramo zavračati že a priori s psihološkega stališča, ker zbujata strah in razburjenost ter odvrata s tem učence od pazljivosti, poleg tega zavaja k učenju za red. Izpraševanje in zlasti klasifikacija pa provzroča obenem vestnemu učitelju velike muke

dobo let, kar pa se žalibog ni dalo natanko dognati. Bil je učitelj, in za konkordatske dobe tudi, kakor to trdi stari anali, mežnar in organist, torej pač živa priča onih, za naš stan tako temnih dni. Dobival je v tisti dobi 50 gld. plače, nekaj škafov ajde in prosa; za mežnarjo in orglarstvo prostovoljno zbirko vina in prediva ter neke stolne pristojbine, od cesar pa mu ni mnogo ostajalo, ker je moral sam plačevati cerkovnike pri podružnicah. Bil je to pač vsekakor trpek in trdo zaslužen kruh.

Zadnja leta, ko je bil umirovljen, je dohival po starem načinu neznanu pokojnino, živel je ves svoji rodovini. Ko mu je pa pred dobrim tednom umrla hči, njegova edina podpora v težkih dneh, je klonil tudi njemu duh in odšel je tja, odkoder ni povratka.

Med domačim prostim ljudstvom je bil jako priljubljen, saj so ne samo očetje sedanje mladine, marveč celo dedje pohajali k njemu v šolo. Dolga vrsta njegovih nekdanjih učencev in učenk ga je spremlila na zadnji poti, in ko se je poslovil tov. Brinar ob odprti gomili od pokojnika, orišujoč trnjevo in vendar ljubezni polno pot življenja njegovega, so blestele solze v vseh očeh!

Bodi mu zagotovljen trajen in hvaležen spomin! Jos. Gosak.

in duševne boje, dočim je v rokah manj vestnih in brezvestnih učiteljev jako nevarno orožje. To je žalostno poglavje v ustrojstvu srednje šole, ki je krivo tolikega gorja!

Ako odpade izpraševanje in klasifikacija, oziroma se omeji na minimum, potem odpade obenem izvečine ves ta duhomorni, pedantični aparat raznih katalogov, konferenc in pisarij. Izpremeni se pa tudi uredba pismenih nalog. Naloge iz latinščine odpadejo že v naprej. Pri modernih jezikih bi bile pismene naloge umestne, toda popravek bi se vršil takoj v šoli s sodelovanjem učitelja in učencev. V nižjih razredih bi se gledalo bolj na oblikoslovje, v višjih na pravilno izražanje misli. Naloge bi se prebirale v šoli in tu kritikovale, z vajami v govorjenju, s čitanjem v šoli in doma bi se zmanjševale eventualne napake.

Šolsko leto se ne bi delilo na dva polovici. Učitelj bi predelaval učno snov, na koncu leta bi imel z učenci rekapitulacijo o predelani tvarini. Ker bi bil v vedni dotiki z njimi, bi si lahko napravil kolikorotoliko pravično sodbo o njih učnem uspehu, kar bi zapisal v šolsko izpričevalo z opazko „popolnoma zrel“, „zrel“ ali „nezrel“ za prestop v višji razred. Klasifikacija v posameznih predmetih bi čisto odpadla, učitelj naj sodi učencea po celotnem vtisku, ki ga je dobil v dobi enega leta z ozirom na vse predmete. Pri takem načinu pouka in vzgoje bi bil gotovo jako majhen odstotek „nezrelih“, t. j. takih, ki bi bili sploh nesposobni za daljši študij. Polletno izpričevalo bi bilo provizorično in bi se dajalo le v tem slučaju, če kdo izstopi iz šole ali če iz kakršnegakoli vzroka prestopi na drug zavod. Konec šestega leta dobi učenec izpričevalo, da je „popolnoma zrel“, „zrel“ ali „nezrel“ za prestop na visoke šole. Obenem bi to izpričevalo dokazovalo, ka-

tere za prestop na visoke šole predpisane kurze je dijak obiskoval in s kakšnim uspehom.

Tudi tu bi bili slučajji „nezrel“ izredni, ker bi se bilo treba ozirati na dispozicije, na ves habitus učencea, a ne na to, če morebiti v nekaterih predmetih ni tako dobro podkovan kakor v drugih. Iz tega je razvidno, da odklanjamo maturo v celem njenem obsegu. Če je kaj podvrženega slučajju, je to matura, ki postavlja ves srednješolski sistem na noge. In ta goli slučaj odločneje dostikrat za vse življenje! Matura je dandanes izvečine kos popisane papirja, ki ne dokazuje, da je mladenič zrel, marveč, da srednja šola sama sebi ne verjame, ali je maturant, ki stoji pred njo v črni obleki, res tisti človek, ki ga je poučevala in vzgajala sedem ali osem let; zato si ga mora še enkrat od blizu ogledati in dognati njegovo identiteto. In ako se ji po sklepih formalne logike posreči dokazati, da ta maturant ni identičen s tistim dijakom, ki je bil morebiti ves čas prav dober ali vsaj dober njen učenec, potem proglasi slavnostno: Ne poznam te! Matura je „testimonium paupertatis“ današnje srednje šole.

Prihajam k vprašanju: Ali bi mogel razredni učitelj, če bi že bil duševno kvalificiran za to, fizično vršiti delo, ki mu ga nalaga enotna srednja šola?

Predvsem je treba upoštevati, da bi odpadle korekture in mnogo administrativnih poslov, s čimer bi se učitelj takoj izdatno razbremenil. Daljša zahteva je, da bi se ves pouk moral vršiti dopoldne, in sicer največ od 8. do 12. ure; risanje, telovadba, igranje, neobligatni predmeti bi se poučevali popoldne. V naslednjem podajam za poizkušnjo učni načrt obligatnih in neobligatnih predmetov, kakor si predstavljam enotno srednjo šolo, kar se tiče razdelitve predmetov in števila tedenskih ur.

I. Obligatni predmeti.

D o p o l d n e							
P r e d m e t	I. razred	II. razred	III. razred	IV. razred	V. razred	VI. razred	Skupaj
Slovenščina	3	3	3	3	2	2	16
Nemščina	3	3	3	3	2	2	16
Francoščina	3	3	3	3	2	2	16
Zgodovina	3	3	3	3	2	2	16
Matematika	3	3	3	3	3	3	18
Prirodoslovje	3	3	3	3	3	3	18
Kemija	—	—	3	3	2	2	10
Fizika	3	3	—	—	3	3	12
Filozofija	—	—	—	—	3	3	6
Skupaj	21	21	21	21	22	22	128

P o p o l d n e							
Pozimi in ob grdem vremenu poleti (poleti začetek ob 3. uri).							
U r e	Ponedeljek	Torek	Sreda	Četrtek	Petek	Sobota	Skupaj
2—4	Risanje I. in II. razred	Risanje III. in IV. razred		Risanje V. in VI. razred	Telovadba I. in II. III. in IV. V. in VI. razred		12
4—5	Telovadba I. in II. razred	Telovadba III. in IV. razred		Telovadba V. in VI. razred			

Poleti in ob lepem vremenu pozimi (pozimi začetek ob 2. uri).							
U r e	I. razred	II. razred	III. razred	IV. razred	V. razred	VI. razred	Skupaj
3—7	Izprehod ali izlet z risanjem, telovadbo in igranjem ali s delom v botaničnem vrtu za I. in II. razr.	Enako za III. in IV. razred		Enako za V. in VI. razred			12
Skupno število tedenskih ur	25	25	25	25	26	26	152

II. Neobligatni predmeti.

P r e d m e t	I. razred	II. razred	III. razred	IV. razred	V. razred	VI. razred	Skupaj
Latinščina	—	—	—	—	3	2	5
Grščina	—	—	—	—	—	3	3
Matematika (višja)	—	—	—	—	3	2	5
Opisna geometrija	—	—	—	—	3	2	5
Petje	—	2	—	—	2	—	4
Gosli	—	—	—	2	2	2	6

Najprej par splošnih opomb o tem učnem načrtu.

Morebiti bi se zdelo komu, da imajo nekateri predmeti, kakor slovenščina, nemščina, risanje pre malo tedenskih ur. Na to odgovorjam, da moramo imeti vedno pred očmi to okolnost, da daje temelj enotni srednji šoli osemletna ljudsko-meščanska šola. Iz nje bi prihajali zrelejši učenci, prinašajoč s seboj mnogo osnovnega znanja, ki bi ga srednja šola izpopolnjevala, razširjala in poglobljala. Pri tej priliki izražam željo, naj bi nam kdo izmed ljudskošolskih učiteljev podal podrobnejši načrt reformirane ljudsko-meščanske šole.

Druga neizogibna zahteva je, da bodi učitelj pedagoško neodvisen. Pedagoška neodvisnost učiteljeva je predpogoj uspešnega pouka in zdrave vzgoje. Namesto malenkostnih, individualnost učiteljevo naravnost ubijajočih predpisov naj stopa svoboda v okviru učnega načrta, ki budi samozavest in iznajdljivost ter poraja veselje do dela, s tem pa tudi zagotavlja večje uspehe, nego prisiljenost in šablona, ki ustvarja dninarsko delo in kvari značaje. Poleg učne metode naj ima učitelj prostost, da si more svoje tedenske ure tako razdeliti, kakor zahteva to dispozicija učencev, čas, vreme, in druge okolnosti. Ako se mu zdi umestno, naj obrav-

nava en sam predmet ves dopoldan, kar velja zlasti za one stroke, pri katerih so znanstveni izprehodi, poizkusi in praktične vaje glavno. Čisto napačen je sedanj način poučevanja, ko se učna tvarina trga in prekinja od ure do ure. Če je vreme ugodno, se poučuje n. pr. prirodoslovje najbolj uspešno zunaj v prirodi. Pri kemiji in fiziki se v eni uri z eksperimenti ne da veliko napraviti. Učenec mora eksperiment večkrat videti, a ne samo to, on mora sam poizkušati in delati, da vidi, kako se v njegovih rokah izpreminjajo snovi in ustvarjajo mehanski ali kemični predmeti. S tem si pridobiva solidno znanje, obenem pa se uči ceniti gmotno delo, kar je neprecenljive vrednosti za socialno vzgojo. Enako je tudi pri drugih strokah. Če je zanimanje tu, naj se to zanimanje izrazi. Dolej pa gospoduje po naših učnih in vzgojevalnih zavodih šolski zvonec namesto naravne pedagogike. Kjer se kaže večja potreba, tam se naj intenzivneje zastavi. Naloga učitelja je, da iz raznih komponent dobi rezultato. Učitelj bodi vzgojitelj! Zato ga ne smemo vklepati v okove birokratizma.

Po teh splošnih opazkah prehajam k podrobnejšemu razlaganju, kakšna bodi uprava enotne srednje šole in kako se naj izvršuje predloženi učni načrt.

Vse dopoldanske predmete v enem razredu poučuje dotični razredni učitelj. Zato pa ima prosto vse popoldneve, da se more odpočiti in samega sebe izobraževati. V prvih štirih razredih bi imel 21 ur, torej trikrat do dvanajstih in trikrat do enajstih; v petem in šestem razredu bi imel 22 ur, torej štirikrat do dvanajstih in dvakrat do enajstih. Obenem bi vsak razredni učitelj upravljal dijaško knjižnico za svoj razred, kjer bi dijakom priporočal in izposojal knjige, določene za dotično starost z upoštevanjem umskoravne usposobljenosti poslušalcev. Na ta način bi vodil razredni učitelj tudi domače berilo svojih učencev, ki je sedaj popolnoma odvisno od slučajev in ne dopolnjuje sistematično šolske izobrazbe in vzgoje.

Popoldanski predmeti; risanje, telovadba z igrami in ročno delo v botaničnem vrtu bi bili sicer obligatni, toda ne bi smeli zadrževati učenca, da ne bi bil sposoben za prestop v višji razred, ako bi v teh predmetih nekoliko zaostajal za drugimi, kar se že tudi sedaj upošteva, ako je dijak drugače dober. Popolna nezmožnost bi bila najbrže redka. V slučajih, ki bi jih predlagal šolski zdravnik, bi se dijake oproščalo telovadbe, kakor se to godi že sedaj. Kandidati za ljudskošolske učitelje bi se pa vsekako morali uspešno učiti risanja, telovadbe z igrami in delati v botaničnem vrtu. Ti predmeti bi se poučevali v treh oddelkih po dva in dva razreda skupaj, kar bi bilo mogoče pri malem številu učencev. Vsak razred bi imel prosto pozimi štiri popoldneve, poleti celo pet, da bi jih porabljal za neobligatne predmete in za razvedrilo. Ako odštejemo povprečno dva popoldneva za neobligatne predmete, še vedno ostanejo dva do tri popoldnevi prosti, ne glede na nedeljo, ki mora biti tudi popolnoma prosta in ne, kakor je sedaj, ko domače priprave in naloge jemljejo dijakom še nedeljski čas. Potrebujemo odmora, če hočemo kako stvar dobro prebaviti in si jo temeljito osvojiti. Učitelj teh popoldanskih predmetov bi imel seveda prosto vse dopoldneve.

Ako primerjamo število tedenskih ur te enotne srednje šole z dosedanjim učnim načrtom, vidimo veliko razbremenitev za učence in učitelje. Glavno duševno delo bi se vršilo dopoldne, popoldanski predmeti so bolj v razvedrilo, ker ne zahtevajo toliko duševne energije, zlasti še, ker bi se ob lepem vremenu vršil ves popoldanski pouk zunaj v prirodi. To bi bila le prijetna izprememba po dopoldanskem znanstvenem delu, ki v nobenem razredu ne presega 24 ur, kar popolnoma odgovarja zahtevam moderne šolske higiene.

Kar se tiče relativno-neobligatnih predmetov, bi poučeval petje in glasbo strokovni učitelj popoldanskih predmetov. To so vse praktične stroke, ki se dajo združiti v eni roki. Te predmete bi poučeval posebno lahko ljudskošolski učitelj, to se pravi: ljudskošolskim učiteljem bi se zlasti na ta način omogočevalo, da postanejo tudi srednješolski učitelji, seveda na podlagi izpita, predpisanega za srednjo šolo. Petje bi se poučevalo v dveh oddelkih po dve uri na teden, pri čemer bi bilo umestno, da se oba oddelka časih združita k skupni pevski vaji. V glasbi sem izbral gosli, ki so najpri-

pravnejše orodje za pevski pouk, ker se dajo prenašati.

Za pouk ostalih relativno-neobligatnih predmetov bi moral biti drug strokovni učitelj. Poleg matematike in opisne geometrije za tehnike bi poučeval praktično latinščino in grščino v toliko, v kolikor je res treba za spoznavanje jezika, da imamo v slučaju potrebe ali znanstvenega zanimanja podlago, na kateri moremo zidati. Latinščina in grščina nam nista potrebni zaradi svoje literature, zakaj v kolikor ima ta literatura še dandanes recimo svetovni pomen, o tem se seznanimo iz dobrih prevodov, kakor to delamo pri modernih literaturah, ki so nam vendar po mišljenju, živstovanju in hotenju veliko bližje. Pouk latinščine in grščine naj se vrši zaradi jezikov samih, v kolikor nam more še dandanes pomagati pri stvarni izobrazbi.

Za druge absolutno-neobligatne predmete, ki bi se lahko poučevali (verouk, stenografija itd.), bi morali biti seveda posebni učitelji. Te predmete izpuščam, ker niso v organični zvezi z enotno srednjo šolo, dočim bi bili prejšnji samo relativno neobligatni predmeti bistveni del srednješolske organizacije: od četrtega razreda dalje bi moral vsakdo, ki bi se odločil za visoko šolo, obiskovati za svojo stroko predpisana neobligatna predmeta.

Koliko učiteljev bi bilo torej treba po tem načrtu?

Za dopoldanski pouk bi bilo treba šest učnih oseb, za popoldanski in za relativno-neobligatne predmete pa dveh, da bi bilo skupno na vsakem zavodu z ravnateljem vred deset učiteljev, ki tvorijo učiteljski zbor. Razredni učitelji bi imeli po 21 in 22 ur, strokovni učitelj za risanje, telovadbo z igrami in delom v botaničnem vrtu ter za petje in glasbo 22 ur, strokovni učitelj za latinščino, grščino, matematiko in opisno geometrijo za tehnike pa 18 ur. Ta ima nekoliko manj ur, ker je popoldanski znanstveni pouk veliko težji in ker se v teh predmetih, ki bi jih imel on, ne more vršiti pouk zunaj v prirodi. Zato naj ima nekoliko manj ur, ker ne uživa teh ugodnosti kakor njegovi tovariši. Strokovna učitelja bi torej poučevala eden štirikrat po štiri ure in dvakrat po tri, drugi šestkrat po tri ure.

Kar se tiče ravnateljstva, naj v tem oziru dobi srednja šola svojo avtonomijo kakor jo že ima visoka šola glede rektorjev. Ravnatelj naj se voli od vsega učiteljskega zbora po starosti. Ravnateljsko leto naj bi bilo nekako častno leto, v katerem bi dotični učitelj prost vsega pouka vodil administrativne posle, učiteljsko knjižnico, uvažal mlajše učitelje v pouk ter vzdrževal red zavoda.

To bi ugodno vplivalo na medsebojno razmerje učiteljskega zbora in ravnatelja, obenem pa bi se s šolsko avtonomijo onemogočevali škodljivi strankarsko-politični vplivi, ki nimajo pri kulturnih zavodih ničesar opraviti. Vsakdo bi imel seveda pravico, da častni posel ravnateljstva ali sprejme ali odkloni. Pri izvolitvi strokovnega učitelja ki je popolnoma enokoraven z drugimi, za ravnatelja bi se moral nastavitvi namestnik za tisto leto. Pri obolevosti, ali če bi bil učitelj drugače zadržan, ga nadomeščajo ravnatelj in tovariši. Ako traja bolezen ali zadržek dalj časa ali če je treba vzporednic, potem se zopet nastavlja namestniki. Če traja vzporednica določeno dobo, n. pr. tri leta, potem se naj nastavi zanjo stalna učna oseba.

Kaj in kako se naj poučuje pri posameznih učnih predmetih? Govorim o strokah, ki se poučujejo dopoldne, ker tvorijo jedro enotne srednje šole.

Pri jezikovnem pouku mora nastopati analitična metoda namesto dosedanje sintetične. To se sicer pri modernih jezikih izvečine že sedaj godi, dočim se latinščina in grščina še vendar poučujeta po starem: najprej slovnika pravila z vsemi podrobnostmi, potem šele čitanje klasikov. To je narobe svet! Najprej so ljudje govorili in pisatelji pisali, potem je šele prišel slovnica, ki je izkušal dognati zakone, po katerih se razvija jezik in s tem je seveda tudi sam vplival na daljši razvoj jezika. Preden ni imel snovi, ki bi jo bil obdeloval, ni mogel ničesar dognati. Zato se mora jezikovni pouk ravnati po tem in na podlagi berila vepeljati učencem temeljne jezikovne zakone.

Pri zgodovinskem pouku naj stopa v ospredje zgodovina domačega naroda, potem šele bližnjih in daljnjih sosedov. V splošnem se

naj podaja slika kulturnega in gospodarskega razvoja človeške družbe. V nižjih razredih naj se seznanja učence s splošno važnimi fakti na znanstvenem, umetniškem, gospodarskem in političnem polju, v višjih razredih naj se mu podaja sociološka razlaga teh faktov, da bo umeval porajanje in razvijanje kakor se kaže v različnih panogah kulture: poljedelstva, obrtnosti in trgovine, znanosti in umetnosti, etike in religije, prava in socialnega življenja. Vzporedno z zgodovino se je treba pečati s političnim zemljepisom in narodopisom.

Kar se tiče prirodoslovja, naj stopa v nižjih razredih v ospredje empirično poznavanje domačih rud, rastlin in živali, v višjih razredih pa naj se poučuje biologija, t. j. anatomija in fiziologija rastlin in živali. Podrobnejši učni načrt prirodoslovnih ved bi bil sledeči: V I. in II. razredu v zimskem polletju živalstvo, v letnem polletju rastlinstvo, v III. in IV. razredu v zimskem polletju geologija z mineralogijo, v letnem polletju geologija z geografijo, v V. razredu rastlinstvo in v VI. živalstvo z antropologijo. Pri antropologiji bi bilo treba govoriti o zdravstvu, zlasti pa se resno dotakniti dveh perečih točk, od katerih je odvisno toliko eksistenc: alkoholizma in spolnosti. V tem oziru ima veliko na vesti sedanja šola, stoječa pod vplivom cerkve in države, ki pod krinko versko-naravne vzgoje pušča v nemar najbolj življenska vprašanja. Pouk o spolnem vprašanju v primerni obliki naj podajata rodovina in šola. Izvir človeške družbe temelji na spolnosti. Ako neče človeška družba uničiti sama sebe, potem je njena prva naloga ta, da poučuje in vzgaja svoje člane o važnosti in pomenu svojega življenjskega temelja — spolnosti.

Pouk fizike in kemije naj bo kolikor mogoče tehniška in praktična aplikacija prirodoslovnih ved, čisto teoretiške znanosti spadajo na visoko šolo.

Iz filozofije naj se poučuje v V. razredu po 2 uri na teden psihologija in po 1 uro na teden logika; v VI. razredu po 2 uri na teden zgodovina filozofije in religije ter po 1 uro na teden etika.

Umeva se samo ob sebi, da bi izpremenjenemu učnemu načrtu in izpremenjeni učni metodi morale odgovarjati tudi v tem smislu pisane učne knjige.

Kaj bo z našo „Knjižnico za mladino“?

Zopet bankerot! In iznova se ga bojimo, če podjetje zopet oživi. — Že pri rojstvu „Knjižnice za mladino“ niso bile Rojenice mile, ko sta se rodila „Dva brata“.

Kaj nam je za to podjetje svetovati, kaj storiti? Ko je cenjeni pisatelj in okraj. šol. nadzornik g. D. Pribil pisal v eni številki lanskega „Popotnika“, da nam bo treba kaj storiti za povzdigo naše Knjižnice, sem že hotel napisati nekaj vrst v prilog temu podjetju, pa sem čakal, da se g. Pribil ali morda kdo drugi zgledi, toda zopetni polom „Knjižnice, naznanjen v št. 29 lanskega „Tovariša“, mi je potisnil pero v roko.

Kje so vzroki, da knjižnica ne prospera?

1. Knjižnica je predraga. — No, gospodu založniku in obema urednikoma se nasršijo obrvi in vsem trem jeza bliskne iz oči: „Kaj pa hočete za ta denar, kaj takega nimajo niti bogatejši narodi!“ A vendar ostanem pri tej trditvi, da je knjižnica predraga.

Knjižnica je predraga za založnika in predraga za kupovalca. Zakaj? Zaradi vezave. Vezava stane založnika samega toliko, da ne more imeti zraven dobička, četudi ni bila trpežna, čemer mi more vsakdo pritruditi, kdor hoče pravično soditi. Založnika nečem s tem žaliti, saj vem, da je imel vedno le izgubo. Predraga pa je bila za kupovalca. Knjižnica je namenjena mladini. Ah vprašam vas, ali še bolje, vprašajmo se očetje sami, če ne gledamo li na to, da bi za pouk in vzgojo svojih otrok izdali kolikormožno po najnižji ceni? Težko poseže oče ali mati v žep, da kupi otroku zabavno knjigo za 1 K ali celo 2 K (kakor stane knjiga 27—28), ko ima že toliko drugih neizogibnih stroškov za svojo deco.

Zakaj je založništvo izdajalo vezane knjige? Vsakdo ve, da se človeku dozdeva veliko boljši

užitek čitanja iz vezane knjige. To bi bil eden vzrok. Vezana knjiga se ohrani dlje časa ter ostane tako dolgo doba last naroda. To je narodno gospodarski vzrok. Ali koga na ta način podpiramo? Več ali manj knjigovezca, ne pa založnika in pisatelja. Kolikor več se knjig izda, tembolje je za založnika in pisatelja. Po šolarskih knjižnicah so večinoma vezane knjige, da se dolgo ohranijo, da jih čita mnogo učencev. Pa pomisliti je treba, da živimo v dobi bacilov. Stare knjige bo treba razkuževati ali pa uničevati. Nevezana knjiga se v nekem času, v kakršnih rokah je namreč bila, prejalislej raztrga in potem se zavrže. Človeku se nekako škoda zdi, da se duševno delo, ki bi se moralo širiti med narodom, pred časom izgubi. A poglejmo našo Družbo sv. Mohorja, koliko knjig gre v izgubo, koliko v makulturni papir, a vendar izpolnjuje ta družba svoje prosvetno delo. Pomislimo tudi na časnike, dnevnikove svetovnega pomena, ki prinašajo izborne feljtone slavnih pisateljev, časnikarjev in učenjakov, vendar kako kratko življenje je odločeno tem spisom, ti so res prave — enodnevne. Stvar se prečita in zavrže. Dandanes živimo tako hitro. Ne glejmo iz varčnosti na to, koliko časa se bo knjiga vzdrževala med narodom, ampak na to, kako hitro bo prišla med narod. Tu nam naj bo res na mar podrobno delo. Te drobne mladinske knjižice spravljajmo v veliki množini med svet. Glavna stvar bodi tu nizka cena, in narod se bo navadil kupovati knjige. Daljnja usoda knjižic naj nam ne dela skrbi, ali potujejo po svetu vezane ali nevezane. Taka drobna knjižica se dolgo vzdrži, da je le dobro in močno prešita in s precej trdnim ovitkom. Treba jo je le še zaviti v srednje močan papir, ki se po potrebi zameni zopet z novim, in knjižnica trpi dlje, kakor bi si kdo mislil. To že prakticiram nekaj let sem in drobnih knjižic za šol. knjižnico ne dajem vezati.

Knjižnica naj stane n. pr. 24 h. Marsikateri učenček dobi kako desetico v dar ali si jo prihrani po vinarjih. Ako se ga opozori na novo izšlo knjižico, jo bo rad kupil. To bo potem rad nadaljeval, ko bo videl, da mu raste število njegove knjižnice. Oče ali mati je dostikrat v zadregi, kaj bi kupila otroku za mal denar ter mu prinesla iz mesta ali trga. Opozoriti bi bilo treba botre, da naj svojim birmancem namesto malovrednih in malotrajnih reči kupijo takih knjižic. — Kako vesel bo otrok, če mu rečeš: „Čaj, za god ti kupim nekaj novih knjižic, ki so sedaj izšle.“ Ali pa: „Danes je moj god, zato dobite, otročiči, vsak po eno knjižico“. Na koncu šol. leta se lahko za par kron nakupi 10 do 20 knjižic ter se razdelijo med pridne otroke. Nekateri ste bogati rojaki, ki ste obiskovali domačo šolo, spominjajte se je časih z malimi spominčki! Za dve ali tri krone kupite takih knjižic in ko obiščete domači kraj, pridite v šolo ter jih razdelite med otročiče in videli boste, koliko veselja jim napravite. Ako pa sami ne morete priti, jih pošljite kraj. šol. svetu ali pa šol. vodstvu, da jih ta porazdeli.

Kaj naj storimo sedaj najprej za Knjižnico? Vsako učiteljsko društvo naj vpraša svoje ude, koliko knjižic hoče kupiti v enem letu. Tu naj se nihče ne sramuje, da reče: „Jaz kupim samo eno knjižico“. Samo to častno besedo naj tudi drži. Drugi bo morda kupil 2 ali 3, nekateri pa celo vseh 12, ako bo knjižnica izhajala vsak mesec. Drugo vprašanje za vsakega ude: „Koliko knjižic v letu kupi vsaka šola?“ Zopet ne zasmehujmo dotičnega šol. voditelja, ki bi za šolo kupil morda samo en izvod. Zmerom je boljše malo, a tisto sigurno. Tretje vprašanje za vsakega ude: „Koliko knjižic hoče vsak učitelj razpečati na privatne osebe in domača društva?“ Kar sem povedal pri prvem in drugem vprašanju, naj velja tudi tukaj. Malo, pa tisto sigurno, poudarjam še enkrat. To naj vzame v roke socialni odsek, saj je sedaj po zaslugi tovariša Peska zaplala po družstvih mlada, vroča kri. Da bi le ostala tudi vztrajno čila in topla!

Zakaj ni dalje uspevala Knjižnica?

2. Knjižnica je izhajala n e r e d n o .

To je bila posledica prvega vzroka, ako si ni hotel založnik prizadati preobčutne škode. Z nerednim izdajanjem je začelo prenehovati zanimanje pri učiteljsstvu in drugih naročnikih. „E, saj se ne bo mogla vzdrževati, čemu bi se naročeval!“

3. Knjižnica je imela n a r o č n i k e .

No, kaj pa že zopet to, naj bo li brez naročnikov? Da, gotovo! — Takoimeno van